

T trong huy n tho i Tiên-R ng t ng tr ng cho s hùng tráng dũng m nh và nét cao quý hòa đĩ u, giúp dân t c Vi t su t m y ngàn năm l ch s đã tr ng t n t i ngày nay . Bách Vi t hay Viêm T c ngay t thu bình minh đ ng n c đã là m t qu c gia nông nghi p có m t n n văn minh cao vào th i đó.

Trên đ ng b ng sông H ng, t tiên đ u tiên c a giòng gi ng L c Vi t là các vi vua Hùng đã t o đ ng n c Văn Lang (ti n thân c a VN ngày nay) mang ý nghĩa là nh ng làng văn hóa chính tr l y dân làm g c và theo đ u i m t n n kinh t nông nghi p bình s n qua vi c phân chia ru ng đ t đ ng đ u cho con dân trong n c c y c y làm ăn. Chúng ta có th tìm th y nh ng nét tuy t v i c a t tiên ngày tr c qua hình nh thông dong thanh thoát c a nam n Vi t t c a hát nh y múa t do s ng khoái đ c kh c trên tr ng đ ng Ng c Lũ.

Nh ng nu c Vi t ng i Vi t đã không đ c may m n nh t tiên m c vì chúng ta b t h nh n m sát nách v i Trung Hoa to l n và đ y tham v ng th c dân luôn mu n đ ng hóa và c ng chi m l nh th c a ta thành m t qu n huy n nh đã x y ra trong m i th k B c thu c qua cái tên An Nam (Giao Ch B).

'Quê h ng ta nghèo l m, ai i !

Mùa đông thi u áo, hè th i thi u ăn .. '

L i ca và ý nh c th t là bu n nói lên hình nh c a VN qua g n m t th k b th c dân Pháp th ng tr b c l t, sau đó là m y ch c năm chi n tranh ti p di n và t i bây gi dù đã im ti ng sủng nh ng quê h ng VN t Nam t i B c cũng đâu có thay đ i gì qua c nh nghèo đói l c h u trong cái g i là thiên đ ng xã hội ch ngĩa.

Quê h ng ta nghèo l m ai i, l i hát m i nghe qua th t là ngh ch lý nh ng n u suy nghĩ t n cùng thì r t đúng vì tài nguyên Qu c Gia bu i tr c l t vào tay c a th c dân Pháp, nay toàn b thu c v đ ng và nhà n c C ng S n, th h i ng i dân còn gì mà không nghèo không thi u c m thi u áo ?

Nh ng dù có th nào chẳng n a thì t bao gi đ ng b y gi , VN miên vi n cũng v n là m t n c nông nghi p v i h n 80 % ng i trong n c có thân ph n và cu c đ i g n li n v i ki p ' ch ng c y, v c y, con trâu đi b a '.Đó cũng chính là lý do giúp dân t c H ng L c đ c t n t i t i ngày nay b i vì ch có thành ph n nông dân m i th t s tha thi t g n bó và yêu m n quê h ng, m i cam tâm ch u hy sinh đ b o v quê cha đ t t . Máu và n c m t c a h bao đ i đã đ trên nh ng lu ng c y b r l y tre làng. V y mà h u h t nh ng th h đó đâu có bao nhiêu ng i đ c làm ch chính trên m nh đ t m nh v n do cha tuy n con n i t o đ ng.

Con ng i đã th thì ki p trâu bò làm sao mà sung s ng cho đ c ? Dù nó r t x ng đáng là con v t tiêu bi u đ ng đ u hàng gia súc, m t con v t thân th ng quen thu c c a m i ng i không riêng gì VN mà h u h t th gi i đâu đâu cũng th y hình nh con trâu g n li n v i đ ng quê b tre lu ng m và kinh ng c h n h t là hình nh c a m t đàn bò B c M , s ng dài, t ng c ng 39 con có kích th c nh th t, dúc b ng đ ng đen s m, đã hi n di n n i ch n phân hoa đ h i, t i khu công viên Pioneer Plaza t a l c tr c Tòa Th Chính Dallas (Texas), nguyên tr c đây là m nh đ t mang tên Shawnee Cattle Trail, có con đ ng mòn là n i các m c t và đàn bò qua l i t năm 1854, th i Hoa K m i v a l p qu c.

Có th nói không m t h c trò VN nào n u đã t i tr ng mà không t ng đ c qua nh ng câu ca dao t c ng nói v Trâu nh ' Ng u l c đ i, năng canh đĩ n, năng v n xa (ý nói Trâu có s c m nh chuyên vi c cày ru ng hay kéo xe) nh ng có l bài ' ch n trâu ' trong sách Luân Lý Giáo Khoa Th L p S Đ ng ' là đ c m i ng i a thích nh t ' Ai b o ch n trâu là kh ? ch n trâu s ng l m ch , đ u đ i nó n mê nh l ng che, tay c m cành tre nh roi ng a, ng t ng ng

chim hót và nhìn đàn b m bay l n trên đám c xanh non.. ' '
Tóm l i, qua hình nh c a con trâu bàng b c trong m i lĩnh v c th i gian và không gian, nh đó
mà ph n nào ta tìm l i đ c m t ph n ni m nh v quê h ng x s nh Hà Th ng Nhân đã
nh :

' Sáu m i năm b ng nh l i chi u nay,
Th a ru ng sâu b ng nh l i trâu cày
Th y khóm ru i, b tre rung ti ng s
Th y b n h u, th y l i mình tu i tr
Thây quê h ng dù xa cách muôn trùng.. ' '

Cách đây h n 300 th i Vua Lê Chúa Tr nh B c Hà, vào d p T t Nguyên Đán, tri u đình đã t
ch c L L p Xuân v i đám r c t ng th n Câu Mang (t ng tr ng l c đ i n) tay d t m t con
trâu g i là Xuân Ng u, c hai t ng đ u đ p b ng đ t sét. Cu c l trên v a mang ý nghĩa '
Nghinh và T Xuân ' cũng là d p c n c làm l cúng t Thàn Nông, đ c coi là v th n b n
m ng c a dân t c Vi t bao đ i, đ c các tri u đ i VN th kính, mà t ng tr ng là ngôi đ n Ng c
S n n m gi a H Hoàn Ki m Hà N i, đ c n i li n b ng chi c c u Thê Húc. Trong đ n ch th
v n v n có T ng Đ c Ph t, Đ c Thánh Tr n H ng Đ o và V Th n Nông. M u m c c a Vi t
Đ o này cũng đ c tìm th y khắp các n o đ ng quê h ng yêu d u.

Tóm l i, đ i đòi cha truy n con n i c a ki p trâu bò cũng v n là kéo và kéo t cày t i xe k luôn
c súng. Dân t c Vi t Nam ngày nay d i gông cùm đ c tài tham nhữg c a đ ng CS, có m t
không hai trong giòg l ch s cũng th thoi. Nên xét cho cùng đâu có h n gì trâu bò là m y, b i
v y th y th m thía vô cùng khi đ c l i bài th ' con trâu ' c a Ph m Ng c Khuê :

' Nay là lúc mang s c trâu mãnh li t
Kéo l i cày r ch v h t ru ng n ng
kh i m ch s ng t trong lòng đ t ch t
M đ ng lên cho h t thóc đang m.. ' '

Con Trâu là đ u s nghi p nên ngay t th i Các V T Hùng d ng và cai tr n c Văn Lang, đã
cho kh c hình nh nó trên tr ng đ ng Đông S n (Thanh Hóa) gồm 8 con t i m t , tang và thân
tr ng, m i v a đào đ c vào năm 1996 t i xã Vĩnh Hùng, huy n Vĩnh L c.

1- H TRÂU BÒ TRÊN TH GI I T X A T I NAY :

Theo Hán Vi t t đ i n c a Đào Duy Anh và Nguy n Qu c Hùng, thì Ng u có nghĩa là Bò và chú
thích r ng ng i Vi t đã nh n l m ch Ng u là Trâu. Còn b Hán Ng Đ i T Đ i n c a Tàu m i
xu t b n năm 1993 t i Thành Đô (T Xuyên) thì đ nh nghĩa ch Ng u ch chung lo i đ ng v t
có vú, đ u có s ng, chân gu c đuôi có chùm lông dài, ăn c nhai l i.. nói chung thu c H Bò
bao g m Trâu, Bò Tây T ng.. Vì ch Ng u là Danh T Chung (Nom Générique) nên ng i ta
ph i g i Bò là Hoàng Ng u, Trâu là Th y Ng u, Bò Tây T ng là Mao Ng u, Tê Giác là Tê Ng u
khi vi t.. nh ng lúc phát âm thì không phân bi t mà ch nói chung là ' Ng u ' nh theo âm
Qu ng Đ ng g i 'Ph Bò' là Ng u Ph n hay Ng u Ph nh đ ch món ăn đ u c n u b ng h ti u
v i th t bò. Nhi u b t đ i n khác k c Tam T Kinh, Vi t-Hán Thông Tho i T V c a Đ Văn
Đáp , Hán Vi t T Đ i n c a Thi u Ch u cũng nói Ng u là Trâu.

Ngày nay qua nh ng nghi n c u và kh o c t i vùng l u v c sông Hoàng Hà là n i phát xu t
c a Hán t c, cũng đã xác nh n đ c s có m t c a trâu r t s m tr c bò t i vùng này. Vì v y
trong các th t ch c Trung Hoa, danh t Ng u là Trâu và câu chuy n Ng u Lang theo huy n
tho i cũng nói v chàng chăn trâu trên tr i. T đó m i có các danh t Hán Vi t nh Ng u Manh
(con mòng trâu), Ng u Dăng (ru i trâu), Ng u S t (ve trâu), Ng u Đ i t (đĩa trâu), Ng u Đ u Mã
Vi n (đ u trâu m t ng a), Ng u m (u ng nh trâu) . Tóm l i Ng u là danh t chung, tr c đây
khi đ ng m t mình thì ch lo ài Trâu, ngày nay là h Bò. Vì v y đ phân bi t ng i ta ph i ghé

tr c ch Ng u m t danh t khác đ phân bi t ch Ng u đó là Trâu hay Bò.

VN muôn đ i v n là m t qu c gia nông nghi p tr ng lúa n c, tuy ngày nay đã đ c c gi i hóa m t ph n nh ng trâu cũng v n là m t gia súc thân thu c và c n thi t cho h u h t m i gia đình n nông thôn và các b ng làng kh p n c. T đ a v đó, trâu đ c đ a vào các b môn văn h c ngh thu t, điều kh c, tri t h c, y h c th gi i.

Là đ ng v t hoang dã nh ng trâu đã đ c khai hóa r t s m Nép al, Assam, n Đ , Mi n Đ i n Tích Lan, Đông D ng, Mã Lai.. Nhà nhân ch ng h c K.Kenle (1910) cho r ng trâu là con v t đ u tiên trong đàn gia súc c a loài ng i. Tuy thu c B Bò (Bos) nh ng trâu l i có nhi u đ c tính v sinh h c khác h n v i các loài bò nhà, bò r ng, bò Tây T ng, bò Tót, bò Balen.. Do đó Trâu đ c x p vào nhi u H trong B Bò theo các đ c tính t ng c n nh H Trâu R ng (Bubalus), ph H Buvinac, H S ng R ng (Covicornia hay Bovidae), ph B R ng L i Li m (Selenodonta) , Nhai L i (Ruminantia) ho c H Móng Gu c Ch n.

H Trâu g m ba loài : Trâu Anoa, Trâu Châu Á và Trâu Châu Phi. S phân bi t đ c căn c vào màu lông và hình đ ng c a c p s ng. Là loài thú hoang dã, trâu đ c thu n hóa t trâu r ng vào kho ng gi a đ tam thiên niên k tr c Tây L ch. T i Á Châu có 3 loài : trâu r ng, trâu Anoa, Tamarao và Arnee. T i nay loài ng i ch m i thu n hóa đ c gi ng trâu Arnee.

+ TRÂU CHÂU Á :

- TRÂU ANO A : g n g i v i loài trâu hoá th ch (Bubalus Triquetricornis) đ c xem là th y t c a loài trâu hi n nay. Gi ng trâu Anoa (Bubalus Depressicornis) có t m vóc nh nh t trong h trâu, ch cao t 80-100cm, đ c xem là con v t trung gian gi a hai B Bò và Antilopa.Loài này có s ng ng n, ch a th ng v phía sau, mõm nh n, đ u c và chân to, trán r ng, đ nh đ u tròn, lông hai màu nâu nh t hay xám s m. Gi ng trâu này ch m ch m, s ng kham kh đ n đ c hay t ng c p thích n c, ch có đ o Celebes thu c Indonesia (Nam D ng).

TRÂU TAMARAO : Ch có đ o Mindoro (Phi Lu t Tân) là loài trâu nh , lông màu xám đen hay nâu s m, s ng ng n nh ng kh e, h i cong vào bên trong. S ng thành t ng đàn nh nhi u nh t 10 con, t i các khu r ng tre n a r m r p đ m l y, hi n còn r t ít.

- TRÂU ARNEE : có nhi u t i n Đ , Tích Lan, Vi t Nam, Lào và Kampuchia. S ng thành t ng đàn l n t i các vùng có đ m l y su t ngày ngâm mình đ i n c. Đây là loài trâu l n, cao trên 1,4m n ng g n 1000 kg, da màu đen, xám hay nâu s m, s ng l n cong ra phía ngoài, chóp s ng u n thành hình l i li m h ng vào trong. Hi n s l ng gi m sút r t nhi u vì b sẵn đ u i và b nh t t.

-TRÂU HOANG n Đ (Bacni) VÀ TRÂU MINDO (B.Mindorensis) : Trâu Mindo đã đ c thu n hóa, vóc dáng l n h n trâu Anoa, lông đen có s ng ng n, th ng ch h i u n cong p h n trên. Loài trâu này s ng q n đ o Phi Lu t Tân.

Trâu Hoang n Đ hay Acni tr c s ng t i B c Phi và vùng L ng Hà (Trung Đông) nay còn g p t i vùng r ng r m sinh l y Đông Nam n Đ , Tích Lan, Mi n Đ i n, Thái Lan. Loài này cao g n 2m, n ng trên 1500kg, th ng t n công c voi l n h đ t v . Trâu Acni có s ng dài, trán r ng, thân hình đ y đà, to và th p. Loài này có nhi u đ i m t ng c n v i các loài trâu Zafrabadi Katiava (n Đ), trâu r ng Capfe (Châu Phi). Riêng loài trâu Acni đ c thu n hóa đã hình thành loài trâu s ng ng n hay đ c bi t có con không có s ng.

Theo nhà đ ng v t h c Meeken, thì loài trâu hoang n Đ đã m t tính mi n nhi m v i hóa chất mélanin nên lông c a chúng t màu đen bi n thành đ , hung c trâu b ch t ng đ đ c nuôi trong vi n nghi n c u Azechaizan. Do có nhi u đ c tính gi ng nhau nên loài trâu r ng đ c coi nh t tiên c a các gi ng trâu nhà n Đ S ng Dài (Bubalus Indicus Macroeuro) s ng t i Mi n Nam Trung Hoa, các đ o Nam Thái Bình D ng và Nam D ng Qu n Đ o. Trong nhóm này còn có loài trâu hoang lông đ Karabu.

Trâu S ng Ng n (Bus, Indicus Brachyeeros) s ng Nh t B n, mi n b c Trung Hoa và vùng phía tây Châu Á. Loài Trâu n Đ còn đ c g i là Trâu N c đ c coi nh m t gia súc, sinh s ng ch ng nh ng kh p vùng Đông Nam Á t i Trung Hoa, Ai C p, Ý, Pháp, Hung Gia L i.. Loài trâu này cao kho ng 1,5m toàn thân màu đen x m, m t thon, c p s ng v n r ng t i 1,2m n ng h n 800kg. Trâu giúp v c đ ng áng, kéo xe, cung c p th t, da.Trâu cái sau th i gian 10 tháng mang b u, s sinh m t hay hai trâu ghé vào mùa hè.

+ TRÂU CHÂU PHI :

Tên khoa h c Sincerus ,Trâu Châu Phi (trâu Cape) hao hao v i trâu n Đ , s ng thành t ng đàn su t ngày đ m mình trong b n l y. Là loài thú hoang dã mà con ng i ch a bao gi thu n hóa đ c, loài này c c k hung đ và nguy hi m nh t là khi b th ng. Hi n chúng còn r t ít vì b s n đ u i ráo ri t và b nh t t. Loài trâu này cũng to n, lông đen th a, n ng ch ng 900 kg và cao kho ng 1,5m. Đ c bi t là b s ng cong veo t d i lên trên và u n cu n vào phía trong, còn l ng trâu thì có nhi u b u l n. Cùng loài trâu Cape nh ng Tây Phi thì thân hình nh h n, lông hung vàng và c p s ng cũng ng n, chúng s ng trong các khu đ m l y r ng r m ít ng i lai v ng.

Có th nói Sa m c Sahara là quê h ng c a loài trâu Châu Phi, vào mùa giao ph i, trâu đ c th ng kèm sát trâu cái và các trâu đ c t chém đ u i trâu đ c già ra kh i đàn khi n chúng s ng cô đ c. Trâu Đông Phi thích s ng v vùng bình nguyên nh Kilimandaro cao h n m t bi n 8000m vì có ngu n n c phong phú, khi g p ng i thì b ch y ch ch ng l i đ t v lúc nguy c p. G n đây các đàn trâu bò và loài Antilopa t i Châu Phi b t v ng r t nhi u do loài ru i Xéré truy n b nh đ ch t .

+ TRÂU NHÀ :

TRÂU VÙNG ĐÔNG NAM Á : R t g n g i và h i gi ng trâu r ng do s giao ph i gi a trâu nuôi và trâu hoang dã t i các làng m c g n núi r ng, ao đ m sinh l y là n i sinh ho t t nhiên thích h p c a loài trâu. T đ c tính thích n c, ng i ta phân bi t hai lo i trâu nhà : Trâu Đ m L y (Swamp Buffalo) và Trâu Sông (Riverine Buffalo) ch y u là Trâu n Đ và Pakistan, loài trâu này v vùng sông ngòi và thích t m gi a giò ng n c s ch.

Hai loài Trâu Nhà t i Kampuchia và Phi Lu t Tân r t gi ng nhau v voc dáng, màu da đen, xám hay nâu nh t. Nói chung, Trâu Nhà vùng Đông Nam Châu Á có đ c tính g n gi ng nhau vì ngay t năm 1930 các n c Trung Hoa,Phi Lu t Tân, Lào, Kampuchia, Thái Lan, Mã Lai Á và Nam VN đã trao đ i gi ng trâu l n nhau nh t là v màu lông đen, xám hay nâu nh t. Đ c bi t là gi ng trâu nhà ' B ch T ng ' v i lông màu vàng nh t m c trên l p da màu h ng.

Lo i Trâu Nhà Đ m L y có s ng l n cong tròn hay hình bán nguy t có chi u dài t 60-120cm v i kho ng cách hai chóp s ng t 50-90cm, đ c dùng đ m đ ng r ng hay đào h trong các đ m l y đ đ m mình. M t s Trâu c a Tàu có s ng u n cong g n nh m t vòng tròn có kho ng cách ch 12cm. Trong lúc Trâu Nam Đ ng có b s ng dài quá m c v i kho ng cách hai chóp s ng t i 210cm trông r t nghê ngang khi đi chuy n. Nông dân Mã Lai Á t i Penang, Kedah hay Ng i Phi, Nam Đ ng nuôi Trâu Nhà Đ m L y không đ l y s a bán mà ch dùng trong gia đình và đ ch t o m t lo i phomat m m ăn r t ngon.

Trái l i các gi ng Trâu Sông nuôi t i n Đ , Pakistan, Nam Á và Nam Âu.. s n xu t s a n i ti ng kh p th gi i. Ch riêng n Đ đã có r t nhi u gi ng trâu s a đ c nuôi t i vùng Tây B c nh các gi ng trâu Murrah, Nill Ravi, Kundi.. vùng Đông n có gi ng trâu Surij, Mehsana, Jafarabadi, Trung n có gi ng Napuri, Pendharpuri, Manda, Jerangi, Kelabandi, Sambalpur, vùng Nam n có gi ng Toda và Kanara..

Do có năng su t cao v s n xu t s a và th t, nên gi ng trâu Murrah c a n Đ đã đ c xu t c ng sang h u h t các n c Á Châu k c VN và Ba Tây (Nam M). Ng i ta nuôi lo i trâu này

ch đ l y s a vì nó không thích ng cho vi c đ ng áng cày b a.

TRÂU NHÀ ÚC CHÂU : Ng i Úc b t đ u nuôi trâu t năm 1824 khi nh p c ng gi ng trâu đ m l y tại mi n Timor thu c Indonesia. T đó trâu đ c phát tri n nhanh tại vùng đ ng c hoang B c Úc. Riêng lo i trâu r ng Úc đ c th sãn b n đ l y da.

TRÂU NHÀ MI N C N ĐÔNG, NAM ÂU, NAM M VÀ CHÂU PHI : Thu c gi ng Trâu Sông đ c nuôi rãi rác kh p Th Nhĩ K , Iraq, Iran, B o Gia L i, Ý, Hy L p, các n c C ng Hòa cũ c a Liên Xô nh Azerbaizan, Dagestan. Trâu nhà vùng này đ c nuôi đ lo vi c đ ng áng, l y th t, s a làm phó mát.. T i Nam M ch có Ba Tây nuôi gi ng trâu s a Murrah và Jafarabadi nh p t n Đ . Ngoài ra còn gi ng trâu đ ph ng s ng t i vùng châu th sông Amazone là gi ng Preto l y s a và Rosilo ăn th t. T i các n c thu c vùng Caribé ch có Trinidad nuôi trâu đ lo vi c cày b a t i các đ n đ n mía và Guana nuôi trâu đ kéo g . Các gi ng trâu trên đ u đ c nh p t n Đ t năm 1900-1945 nh Murrah, Jafarabadi..

Ai C p là n c duy nh t Châu Phi nuôi trâu l y th t và s a v i hai gi ng Beheri (mi n Nam) và Saidi (mi n B c). Trâu Ai C p có s ng t ng đ i ng n cong v phía sau đ c theo đ u và chóp s ng cong đ n lên trên. Tóm l i trâu s ng kh p hoàn c u nh ng 90% t i Á Châu và n Đ là qu c gia có s l ng trâu-bò nhi u nh t th gi i .

VN x a nay v n nuôi loài Trâu Đ m L y (Swamp Buffalo) có hình vóc v m v b ng to chân ng n, lông màu xám đen, s ng hình bán nguyệt n m ngay trên m t ph ng trán. Đ m đ c bi t c a loài trâu VN là gi a trán có m t mi ng vá xám tr ng, hai vành m t cũng có hai ch m tr ng và m t chòm ria mép tr ng phía môi trên. Ngoài ra còn có hai đai tr ng (chevron) , m t d i c v t ngang qua cu ng h ng, còn cái kia thì n m phía tr c ng c.

Trâu nhà VN có t tiên là gi ng trâu r ng Châu Á (Bubalus Arnee) là m t trong ba nhóm trâu hoang dã còn th y t i vùng ba biên gi i Vi t-Miên-Lào và Cao Nguyên Trung Ph n. Cũng t nhóm trâu r ng trên, ng i Vi t đã s m bi t thu n hóa chúng vào th i đ i đ đá cách đây vài ngàn năm, đ giúp vi c đ ng áng qua ngh tr ng lúa n c, mà di ch xác nh n có x ng trâu nhà, đào đ c tại Phú L c, H u L c thu c Thanh Hóa th i Vua Hùng cai tr n c Văn Lang v i l nh th g m B c Vi t và các t nh Thanh, Ngh , T nh ngày nay. Hi n trâu VN đã đ c lai gi ng v i Trâu Sông n Đ (Murrah) đ tăng thêm năng su t s a và th t.

2- NĂM S U R C TRÂU Đ T RA ĐÌNH T L L P XUÂN :

Đ i Vi t ngay t th i Lý Tr n (th k XI-XIV) đã l y nông nghi p làm ngu n kinh t chính c n c, do đó đã ban hành chính sách phân chia ru ng đ t cho nông gia đ khuy n khích vi c đ ng áng tăng gia s n xu t. Đ ng th i chính quy n cũng r t quan tâm t i ' con trâu ' vì nó là đ ng l c giúp nhà nông trong m i nông v . B i v y năm 1123 vua Lý Nhân Tôn đã xu ng l nh ' C m Gi t Trâu Ân Th t ' ai vi ph m s b ph t n ng theo lu t pháp.

Ti p đ n th i Nhà Tr n cũng noi theo Lu t Hình Th (đ i Lý) mà s a đ i thành Hình Lu t , trong đó qui đ nh hình ph t v các t i ăn tr m và gi t h i trâu bò. Hàng xóm hay b t c ai bi t mà che ch không t giác cũng b x đánh Tr ng r t n ng.

Vào nh ng ngày đ u xuân, nhà vua thân chính t i l đàn đ t Th n Nông và cũng t mình c m c ng đ t trâu làm l cày ru ng t ch đ n, tuy ch là m t hình th c t ng tr ng nh ng l i vô cùng ý nghĩa v s quan tâm c a chính quy n đ i v i nên nông nghi p c a n c nhà. T ch đ n là m t th a ru ng dành riêng đ nhà vua c hành nghi th c cày ru ng đ u năm. Riêng con trâu cày ru ng t ch đ n, cũng đ c nuôi đ ng đ c bi t và là loài trâu đ c thi n. Ngày làm l , trâu đ c t m r a s ch s , m c g m vóc. Vua sau khi t th n xong, thì b c xu ng ru ng cày m t đ ng tr ng, m đ u cho v mùa năm m i c n c đ c ' phong đ ng, hòa c c ' làng n c thanh bình, muôn dân an c l c nghi p.

M t giáo sĩ ng i Ý tên Adriano Di Santa Tecla thu c giòng Augustin truy n đ o Thiên Chúa t i

Đàng Ngoài từ năm 1738-1765, kế thừa n ' Đám Rằm Trâu Đốt Trong Lạ Lạ Xuân ' do i thi i Vua Lê Chúa Trữ nh ' cách đây 300 năm. Tài liệu quý giá này là một bản viết tay, hiện được lưu trữ tại thư viện quốc gia Pháp (Bibliothèque Nationale) bằng tiếng Latin do i t a đ ' Opusculum de sectic apud Sinenseset Tunkinenses ', được tham khảo từ hai bản thảo của v lãnh m c Tây Ban Nha tên Francisco Gil de Frderich có tên Việt là T, đã ghi lại những phong tục tập quán ngày xưa ở Bắc Hà, khi ông bị giam trong ngục từ năm 1737-1745.

Phan Huy Chú cũng ghi lại đám rằm Trâu và M c Đ ng trong dịp lễ tạ Lạ Lạ Xuân hàng năm vào dịp Tết Nguyên Đán gần gần ng nh tài liệu của các vị giáo sĩ Thiên Chúa Giáo từ ng truy n đ o t i Đàng Ngoài. Từ tháng 11 âm lịch sau tết Đông Chí, triều đình cho dịp b ng đ t sét theo m u s n có, m t t ng Xuân Ng u và th n Câu Mang đ i hình th c m t ng i i l c đ i n đ t m t con trâu. T ng đ t ph i có kích th c và màu s c ng v i ' can chi ' năm đó và h p v i năm tháng của Lạ Lạ Xuân.

Trong lễ này, ngoài hai tiếng chính còn dịp thêm 1300 trâu bé và 1300 m c đ ng nh v i kích th c kho ng 5-6 ngón tay. Tất cả tiếng trên được trưng bày tại Nha Môn Ng u. Một ngày trước Tết, tiếng Xuân Ng u và th n Câu Mang được trưng bày trưng bày tại một Đ i m v a đ i c đ ng ngay tại ngõ Hàng Chi u, trong khu phố Đông Hà, trước cửa thành Thăng Long. Cuộc lễ bắt đầu nửa đêm, ph do n và hai tri huy n t i Thăng Long cùng với dân chúng kinh đô đ n Đ i m r c t ng Xuân Ng u và th n Câu Mang v đ n B ch Mã Hà Kh u. Tại đây ch r c t ng th n Câu Mang vào đ n đ cúng t , r i bó chi u t ng này đem chôn.

Sáng hôm sau người ta kéo Xuân Ng u (trâu đ t), đ u c b t r c đ n đêm qua, m đ u cu c r c Lạ Lạ Xuân tại đ n vua Lê đ d i t i n Xuân Ng u. Theo số liệu ghi lại, số dĩ thi i Lê M t đã t ch c l l p xuân th t long trong h n các đ i khác, vì lúc đó t tri u chính t i xã h i quá nhi u lo n r i ren, nên c vua l n chúa đ u mu n th nh c u các vị Th n Linh h i c u đ đ em l i an bình cho đ t n c và no m t i muôn dân kh i c nh đói nghèo.

Cũng liên quan tới Trâu trong lãnh vực tôn giáo và tín ngưỡng, ngoài việc các dân tộc Trung Á và đ ng bào thi u s cao nguyên Trung Ph n t i nay v n gi nguyên t c l gi t trâu đ t th n linh hay t ch c l lat. Nhà toán học n Đ là Pythagore cách đây gần 25 thế kỷ, đã tìm được đ nh lý mang tên ông đ tính các c nh trong m t tam giác vuông ' bình ph ng c nh huy n b ng t ng bình ph ng của hai c nh góc vuông : $a^2 + b^2 = c^2$. Đ ng lúc nhà Chu bên Tàu cũng tìm được công thức số học tiếng đ ng v i đ nh lý hình học trên ' $3x^3 + 4x^4 = 5x^5$. Đ ăn m ng phát minh trên, nhà Chu đã gi t trâu theo công thức trên vào các dịp lễ n u nh thì 25 con còn l n thì dùng t i 100 con cũng đ a theo công thức số học : $6x^6 + 8x^8 = 10x^{10}$. Tám trăm năm trước, một vị thi n s ng i Nh t đã vẽ 10 bức tranh Trâu gọi là ' Th p Tr n Ng u Đ ' dùng làm tài liệu Ph t h c đ các đ t chiêm ng ng phá Công Án. Sau đó những bức tranh trên được vẽ lại và truy n sang Trung Hoa, được ph bi n trong các thi n vi n qua cái tên mới là ' Th p M c Ng u Đ '. Đây là một i bức tranh ' chn trâu' đ i c gi i Ph t H c Tàu dùng đ t ng trưng cho cái tâm của con người, rất khó đi u ng (tâm viên ý m t) ý nói tâm con người luôn nh y nhót nh con v n, vì v y c n ph i tu đ ng đ đ a nó trở l i con đ ng chính đ o.

Đ i c bi t các bức tranh Chn Trâu của Ph t Giáo Đ i Th a và Thi n Tông Trung Hoa đ u xu t hi n vào đ i Nhà T ng (th kỷ XII), n i dung nói chung ch khác bi t chút ít v quá trình đ n ng (giác ng t c thì) và t i m ng (giác ng t t) . Y u đ i m cách tu trì của Thi n Tông là nh ng công án đ i c đ x ng nh nhát búa cu i cùng dịp v nh ng suy t ng mà con người đ a vào đó đ bi n lu n cho nhân sinh quan của cu c đ i. Đó là lý do tranh chn trâu của Thi n Tông đã không đ ng l i i giai đ n ' quên c v t và ta' mà l i quay v cái b n th chân th t, đ r i rong ch i trong cõi th c t i này.

Các bß tranh chßn trâu trên đßc du nhßp vào VN, tßi thßi Lê Đß Tông niên hißu Vĩnh Thßnh thß 15 (1719) đã xußt hißn mßt bß tranh chßn trâu do thißn sß Qußng Trí ß chùa Trßn Hßi sáng tßo, dßa theo 10 bß tranh chßn trâu cßa Phßt Giáo Đßi Thßa, ngoài ra ông còn vß thêm nhßng cßnh gißi đß đßt tßi tâm thßc gißi là phép luyßn tâm. Đây là mßt công trßnh quý báu cßa Phßt Giáo VN, đã đßc khßc in vào thßi Vua Tß Đßc nhà Nguyßn. Nên dù có xußt xß tß Nhßt Bßn, Trung Hoa hay VN, 10 bß tranh chßn trâu hay Thßp Mßc Ngßu Đß trßc sau vßn là mßt công trßnh tu tßp cßa Phßt tß, đß tß gißi tßi đßnh và huß, tß thanh vßn, duyên giác đßn Bß Tát, Phßt và cußi cùng đßt tßi đßnh cßa hßu tâm trß thành vô tâm, tßt cß là không và đó là cõi nißt bàn.. nhß bài kß cßa mßt thißn sß đßi Lý đã đßn ngß :

' Có thì có tß mßy may,

Không thì cß thß gian này cũng không

Vßa xem bóng nguyßt lòng sông

Ai hay không có, có không là gì ?

Tóm lßi các vß chân tu khi sáng tßo ' Thßp Mßc Ngßu Đß Tßng ' cũng chß mong Phßt tß theo đó đß bißn Trâu Đen (ô trßc) thành Trâu Trßng (Ngß) thß thßi.

3- NHßNG CHUYßN Lß Vß TRÂU :

+ TRÂU TRONG NGÀNH THIßN VßN VÀ LßCH PHÁP :

Vào thßi Hoàng Đß bên Tàu cách đây hßn 50 thß kß, ngß i Trung Hoa đã tìm ra phßng pháp làm lßch theo sß chuyßn đßng cßa mßt trăng, dùng 12 vßt tßng trßng đß chß 12 ngôi mà Sßu là ngôi 2 trong đßa chí. Nhß vßy theo âm lßch, thì tháng Sßu là tháng Chßp, giß Sßu tß 1-3 giß sáng, hßng Sßu nßm vß phßng Bßc-Đông-Bßc (30 đß).

Trong Nhß Thßp Bát Tú (28 vì sao) nßm đßu trong vòng tròn, có chòm Sao Ngßu (constellation d'Aigles) ß hàng thß chín vß phía Bßc Hoàng Đßi (zodiaque) 7 đß phßng vß đßi vßi đßng xích đßo (equateur céleste) là 275 đß 10. Kß cßn hàng thß 10 là chòm Sao Chßc Nß (véga) . Vßi Tây Phßng, cũng có chòm sao Kim ngßu (mang ký hißu đßu trâu) nßm trong vòng Hoàng đßi (Zodiaque) chính là chòm sao Taureau vào tháng 5 dußng lßch, mßt trßi sß đß qua chòm sao này.Ngß i Tàu chß nghĩ tßi hai chòm sao Ngßu và Nß trong Nhß Thßp Bát Tú nên mßi đßt ra huyßn thoßi dißm tình ' Ngßu Lang Chßc Nß ' vào tháng bßy mßa ngßu

+ TRÂU TRONG PHßNG TßC TßP QUÁN :

Trßc đây ß mßi phß huyßn mißn xußi thßng có chß trâu là nßi hßp mßt đß mua bán trâu. Mßt sß chß nßi tißng nhß chß Gßi (Nam Đßnh), chß Thßy Nguyên, Thßy Tú, Thßy Tß (Hßi Phòng), chß Thanh Hà (Hßi Đßng) . Tßi đây nghß lái trâu ra đßi đúng nhß thành ngß ' mißng lß i lái trâu ' mà đa số gißi này là nhßng kß lßa đßo , khißn cho thiên hß tin theo phßi tán gia bßi sßn, khi nghe theo lßi đßng mßt nên mua lßm, vì con trâu là đßu sß nghißp.

Ngß i Thái Trßng ß vùng lòng chßo Mßng Lò (Tây Bßc) mßng Tßt Xíp Xíp vào tháng 7 Âm lßch, có liên quan tßi vß mùa. Đßp này ngß i ta tß chßc cho Trâu ăn Tßt. Hôm đó trâu đßc tßm rßa sạch sß, đßt tßi bußc ß chân cßu thang nhà sàn, chß nhà sau khi nói đôi lßi cám ßn trâu, rßi mang xôi thßt cß rßu đßi trâu. Hôm đó cũng là ngày Tßt Mßc Đßng, bßn trß chßn trâu đßc tß do đßt trâu và mang thịt xôi tìm tßi mßt nßi ßa thích đß nô đùa, ăn ußng, ca hát.

Tết trâu cũng là mßt tßc lß cß truyßn ß các vùng nông thôn VN. Tßi Hoßng Hoá, Nga Sßn (Thanh Hóa), Vĩnh Linh (Qußng Trß), vài ngày trßc Tßt , ngß i ta tìm thß cß thßt ngon và mß rßm khô đß thßng trâu ăn tßt. Trâu đßc tßm rßa sạch sß, chußng cũng quét đßn kß càng. Sáng mùng mßt Tßt, mßi con trâu đßu đßc dán trßc trán mßt lá bùa đß đß trß tà, xua đßu i vßn rßi trong năm cũ cũng nhß chúc cho trâu năm mßi sßc khoß đßi dào, ăn no cày mßnh. Sau khi cúng thßn chußng, trâu cũng đßc ăn cß vßi các món bánh chßng, thßt cá, xôi chè.. Đßng thßi chßn ngày tßt đßt trâu thßng xuân và cày thß đß lßy hên.

V i ng i Chàm Ninh-Bình Thu n, con trâu là loài v t có liên h t i các l nghi phong t c đ ng th i cũng là l v t dâng cúng th n linh, ông bà, cha m .. Theo phong t c t p quán t x a truy n l i, c 7 năm m t l n, vào tháng 7 l ch Chàm, dâng làng dâng cúng th n linh t i núi đá tr ng (Giang Patao) thu c làng Nh Bình, Ph c Thái, Ninh Ph c (Ninh Thu n) m t con trâu tr ng. Riêng l đâm trâu v n còn t n t i v i ng i Chàm theo đ o Bà La môn và BàNi vào đ p có tang l .

Ng i Vi t g c Miên Nam Ph n t x a đã có t c r c trâu bò nhân ngày T t đ n. Theo t p quán cũ, c vào đ u năm m i, nông dân n n t ng trâu bò và l c đ n b ng đ t sét. Nh ng t ng đ t này đ c đ t vào ki u đ du hành trong cu c r c l , do v ch c s c đ ng đ u trong sóc g i là A-Cha ch x ng. Đoàn ki u có giàn nh c tháp tùng, kh i hành t làng ra ru ng và đ t t t c nh ng t ng đ t đó v i ng ý là các t ng s gánh h t b nh t t và s xui s o trong năm cho dân làng. Cu i cùng là x th t trâu bò đ m ng năm m i.

V t c ch i trâu, tr c khi xây ra cu c kháng chi n ch ng Pháp c a toàn dân Vi t (1946-1954) nhi u làng xã B c Ph n đã có và đ c c hành vào đ p T t. N i ti ng nh t v n Đ S n (Kí n An) và vùng Vĩnh-Phúc Yên. T i đây H i Ch i Trâu khai di n 2 l n vào ngày 28 tháng Ch p và 17 tháng Giêng Âm l ch v i 8 c p trâu tham . Càng v sau do tình tr ng chi n tranh, lo n l c và đói kém nên ch còn 4 c p trâu hay ít h n tu thu c tình hình kinh t .

Theo truy n th ng thì tr c ngày khai h i m t năm, làng xã ch n các chàng trai nuôi trâu qua b c thăm. Ng i trúng tuy n đ c nh n 50 đ ng b c Đông D ng đ t mua trâu v nuôi. Th i gian chăm sóc trâu cũng vô cùng v t v c nh c, t ăn u ng t i chu ng tr i và canh ch ng không cho trâu đ c sút chu ng nh y cái. Riêng ng i nuôi trâu cũng b c m c g t gao t vi c ăn u ng (c m th t chó, hành t i s ng) và s g n gũ đàn bà. R i ngày H i Ch i Trâu cũng t i, thu hút dân chúng trong vùng và các t nh lân c n tham d r t đông vui. V i nh ng con trâu đ c sung s c b nh t lâu ngày, nay đ c th ra tha h chém húc chí m ng, gi a ti ng hoan hô c v c a con ng i. Th t là sung s ng vô cùng cho nh ng chàng trai có trâu th ng cu c nh ng cũng vô cùng b t h nh cho ai có trâu làm bi ng không ch u đ u. Chàng trai đó ngoài vi c ph i tr l i 50 đ ng cho làng xã, mà còn b mang ti ng là không ch u gi trai gi i nên b th n thánh qu ph t.

Trên cao nguyên Trung Ph n, t tr c t i nay ng i Th ng ch đ t r ng làm r y tr ng lúa khô, nên trâu bò nuôi ph n l n ch dùng vào vi c cúng t l l c vào các đ p T t và l m ng mùa g t m i. Trong ngày H i Đâm Trâu, m t cây nêu cao t 5-6m đ c tr ng, phía trên thi t m t bàn th nh đ cúng th n núi và ông bà b n đ a. Quanh thân c t đ c ch m tr tinh vi c m nhi u l i dao. Con trâu t th n b c t đó.

Sau khi pháp s hành l xong, m t chàng trai l c l ng ra sân chém trâu. M i ng i trong thôn b ng đ u có m t hôm đó và vây kín sân l , gi a ti ng chiêng tr ng n i lên phá tan s im v ng h ng ngày c a núi r ng, nh đ c v tinh th n c a ng i trong cu c. Đ u tiên chàng ta ch y vòng theo con trâu, th a đ p dùng dao bén chém vào b n gót chân con v t. Trâu b th ng té qu gi a sân l , đ r i h ng ch u thêm nhi u mũi giáo nh n đâm lũng tim t i ch t. Sau cùng đám thanh niên khác a vào phanh cây trâu, đem n ng trên đ ng l a đang bùng cháy đ đ i, mi ng tu r u c n và ca hát vui v .

Nam D ng là m t qu c gia h i đ o s ng v nông nghi p tr ng lúa n c. Tuy v n đ ch ng t c r t ph c t p t i đây nh ng có m t v n đ tuy t đ i là s c t c nào dù là ng i Batak, Minang Kabaus hay Toradjas.. đ u tôn sùng con trâu sau s th cúng t tiên, vì chinh con v t t i đ t n c này đ c xem nh là m t bi u t ng giúp h đ c l c trong đ i s ng hàng ngày. Ngoài ra trâu còn đ c nh c nh t truy n thuy t c a ng i Minang Kabaus t tây b c đ o Sumatra, đã nh m t con trâu gi i, phá đ u c dã tâm sáp nh p vùng này vào Mã Lai. Tên b t c này đ u c

đ t theo tên c a con trâu đã chi n th ng t đó (Minang Kabaus) có nghĩa là trâu chi n th ng. Ng i đ a ph ng đã l y s ng trâu đ trang trí các mái nhà. Còn ng i Batak thì có t c ch i trâu v i ý nghĩa nh đ c tính c a trâu s truy n sang nh ng đôi trai gái v a m i c i.

Trong y h c, Đông D c đ c phân làm b n lo i : nhi t, hàn, ôn và l ng. Th t trâu có tính hàn gi i nhi t cho nh ng ng i làm vi c lao đ ng c c nh c, qua thang ' Ng u Nh ". Theo s li u thì Đ Ph (712-770) m t nhà th n i ti ng đ i Đ ng bên Tàu đã trúng th c ch t sau b a ti c th t trâu. Ngoài ra l c ph ng t ng c a trâu đ u có ch t b d ng, đ c dùng làm th c ph m cho con ng i l n các gia súc khác. Da trâu làm m t tr ng m t đàn, may vali túi xách, đóng giày, giầy n t.

Ngay t năm 1798, m t nhà bác h c ng i Anh đã l y vi khu n gây b nh đ u mùa cho trâu bò đ ch t o thành thu c chũng tiêm ng a và tr b nh này cho con ng i. Cũng t đó ch ng b nh trên không còn thu c lo i nan y, t ng gây nguy hi m ch t chóc đ n nhân lo i nh tr c. Ng u hoàng là s i m t c a loài trâu chuyên tr kinh gi n và ch ng s t quá đ c a con ng i. Theo sách ' Th n Nông B n Th o' và nhi u sách y d c Đông Ph ng khác, đ u có bàn t i tác đ ng c a ng u hoàng, giúp tăng l ng h ng huy t c u, huy t s c t , m các m ch tim, đ c tr v gan.. Nh ng Ng u Hoàng l i có v đ ng và h i đ c, vì v y có th làm tr y thai n i ng i ph n đ đng có b u.. Đông y còn có v thu c Ng u T t (Achirantes Bidentata), b t bu c ng i u ng ph i c th t trâu-bò, n u không s b trúng thu c. Cu i cùng là các v Ng u Th , Kim ng u Th o, Ng u Bàn, Ng u Thi t Đ u, Ng u H , Ng u Vĩ Hao.. đ u dùng đ c trong thu c B c. Trâu cũng đ c d ph n trong th c đ n c a vua chúa Trung Hoa t tr c t i nay vẫn n i ti ng ăn u ng r t c u k t n kém. Món ' Da Tây Ng u (Trâu Tây T ng) đ c x p trong th p tr n g m : gan r ng, ch ph ng, bao t c p, vi cá gáy, th t cú, môi đ u i i , bàn tay g u, nem cóc và da tây ng u.

Tây ng u hay Tê ng u (Seaigan) thu c b bò, nhóm ph tây ng u r t gi ng trâu v vóc dáng nh ng đ c bi t ch có m t s ng m c trên s óng mũi, bén nh n nh mũi mác làm b ng thép c ng dài kho ng 0, 70m, là vũ khí l i h i dùng đ t n công k thù nh voi, c p, s t .. Nó r t hung d , đ a tình, s ng thành t ng đàn t i vùng tây nam Trung Hoa, trong nh ng khu r ng th a sinh l y có khí h u m th p. Trên cao nguyên Tây T ng có nhi u lo i tây ng u nh h c tây ng u da đen m t s ng, b ch tây ng u lông tr ng hai s ng và s n tây ng u ch s ng trên núi cao. Loài tây ng u chân có ba móng nh heo, đ c bi t là da r t dày trên m t t (10 cm) l i dai nh gân, c ng nh s t thép nên không có th vũ khí nào k c đ n xuyên th ng đ c.

Tây ng u sẵn m i vào ban đêm, ăn cây c th c v t, u ng n c b n và ng li bì ban ngày. S ng tây ng u là thu c quý ch a các lo i b nh ung nh t nh ng chính da m i là m t trong m i món th p tr n cao l ng m v c a vua chúa và gi i hào phú Tàu. Nh ng h con v t này là m t công vi c hi m nguy đ y khó khăn không thua gì s ch bi n da tây ng u thành món th p tr n cho vua chúa. Da t i tr c h t đ m c o h t lông, lóc b ph n m r i đ m ph i n ng ban ngày, t i s y khô liên t c trong 200 ngày. Sau đó đ m da t m r u mai quế l lo i th ng h ng trong m t tháng, v t ra ph i khô và c t k trong m t chi c h p làm b ng vàng hay b c, đ gi mùi th m. Lúc ăn đ m da ngâm trong n c tro th o m c lo i quý su t 7 đ m ngày m i v t ra, r a s ch r i đ m ch ng cách th y cho chín. Cu i cùng thái thành t ng lát m ng, n u v i các v thu c b thêm vào các gia v h o h ng. Lúc này da tây ng u tr thành giòn nh th ch, có mùi th m ngát t a hoa h ng. Da tây ng u ch a đ t đ c hôi nách và nhi u lo i b nh th i khí.

Qu th t không có con v t nào xông xáo h n trâu, h n nh n i nào cũng th y có bóng dáng chàng, k c n i tiên gi i.. Đó là câu chuy n Ng u Lang Ch c N trong đ i n tích Th t T ch, là đ m m ng b y tháng b y, đ c truy n t ng trong dân gian. Ca dao VN cũng có ghi chép: ' T c truy n tháng b y m a ngâu,

Năm S u R c Trâu Ra Đình T L L p Xuân

Tác Giả: H Đỉnh

Thứ Tư,, 07 Tháng 1 Năm 2009 07:18

con tr i l y chú chẵn trâu cũng phi n

m t là duyên, hai là n

dây xích th ng ai g cho ra

v ng v cũng th cung nga

trăm khôn nghìn khéo ch ng qua m c đ ng.. ' '

Đ n tích nói v m i tình ngang trái gi a nàng Ch c N cháu Ng c Hoàng v i chàng Ng u Lang chẵn trâu trên th ng gi i. Vì ph m thiên đ u nên đôi v ch ng ph i s ng ngăn cách bên hai b ngân hà và m i năm ch đ c g p nhau m t l n, gi a đêm th t t ch trên c u ô th c b t ngang sông. Cũng chính đêm t ng ng đó, Ng u-Ch c đã khóc th t nhi u cho thân ph n tr c tr ngang trái c a mình và n c m t c a hai ng i đã r i nh m a xu ng cõi tr n, đ c nhân gian g i là ' m a ngâu thág b y' v sau đ c các thi nhân dùng đ di n t c nh sinh ly t bi t c a trai gái, v ch ng.

Nh ng sao cho v a lòng ng i ? C l y con trâu c m tinh năm s u ra đ mà suy ng m cu c đ i, nên đâu trách H c L c đã gi n cá chém th t khi vi t bài th ' v nh con trâu ', m n con v t hi n lành và thân th ng đáng quý c a làng xã , đ ch i xéo b n Vi t gian theo Pháp thu đó, qu th t b t công vì t cách c a chúng đâu có x ng đáng đ so sánh v i trâu :

' mài s ng cho l m cũng là trâu,

ng m l i mà xem th t l n đ u

trong b ng lam nham ba la sách

trên c m lém dэм m y chòm râu

m c m u đ t đít t i b i ch y

làm l bô chuông nh n nhác s u

nghe ng già đ i quen nghe ng

năm dây đàn g y bi t chi đâu ?

Nh ng dù gì chẳng n a thì h n cũng th y xao xuy n khi vô tình đ c l i m y câu th c a Ngô Văn Phú đ càng da di t th ng nh quê h ng đang xa cách muôn trùng :

' Ai th i sáo g i trâu đâu đó

chi u v nghiêng trên m ng núi xa

con trâu tr ng đ n đ u lên núi

v nh đ i tai nghe sáo tr v .. '

Xóm C n H Uy Di

Cu i Đông Mùa T t 2008